

بررسی رابطه بین وضعیت اجتماعی - اقتصادی و انگیزه مشارکت به فعالیت‌های ورزشی در بین جانبازان و معلولان استان چهارمحال و بختیاری

طهماسب شیروانی^{۱*} - مجید کیانی^۲ - زهرا انصاری اردلی^۳ - رضا انصاری اردلی^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران ۲. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی، دانشگاه بوعلی همدان، همدان، ایران ۳. دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد انرژی، دانشکده علوم اقتصاد، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران ۴. دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه پیام نور، بابل، ایران
(تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۰۳، تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۴/۰۶)

چکیده

این تحقیق با هدف تعیین رابطه بین وضعیت اجتماعی - اقتصادی و انگیزه مشارکت به فعالیت‌های ورزشی در بین جانبازان و معلولان استان چهارمحال و بختیاری انجام گرفت. تحقیق حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود و ۱۶۷ نفر از جانبازان و معلولان ورزشکار به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. از پرسشنامه‌های وضعیت اجتماعی - اقتصادی (قدرت نما، ۱۳۹۲) و انگیزه مشارکت در فعالیت ورزشی هونگ (۲۰۱۰) که پایایی آنها با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۱ و روایی صوری پرسشنامه‌ها با نظرخواهی از دوازده تن از استادان تربیت بدنی تایید شد، استفاده شد. از آمار توصیفی و آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون خطی چندگانه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. نتایج نشان داد بین وضعیت اجتماعی - اقتصادی با انگیزه مشارکت رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد ($r = 0/226$, $P = 0/01$) و از بین مؤلفه‌های اجتماعی - اقتصادی، میزان درآمد، طبقه اقتصادی و تحصیلات با انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد، درحالی‌که بین وضعیت مسکن و انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه معناداری مشاهده نشد. نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد میزان درآمد ($\beta = 0/197$) و تحصیلات ($\beta = 0/201$) مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی جانبازان و معلولان هستند.

واژه‌های کلیدی

انگیزه مشارکت، جانبازان، فعالیت ورزشی، معلولان، وضعیت اجتماعی - اقتصادی.

مقدمه

پیشرفت‌های علمی قرن بیستم در زمینه فناوری سبب شده تا حجم کارها کمتر شود و کارهایی که به انرژی بدن نیازمندند، توسط ماشین‌ها و وسایل انجام گیرند. بنابراین سلامت انسان به مرور زمان در معرض بروز بیماری‌های قلبی-عروقی، فشار خون، چاقی، دیابت، دردهای کمر و دیگر امراض ناشی از عدم تحرک بدنی قرار دارد (۱۱). تغییر و تحولات جهانی در مقوله‌های زندگی معاصر، تربیت بدنی و ورزش را از ضروریاتی ساخته که دوری از آن اجتناب‌ناپذیر به‌نظر می‌رسد. اهداف تربیت بدنی و ورزش با تجارب و علایق افراد در ارتباطند و مقاصد و جهت برنامه‌ها را تعیین می‌کنند و با توجه به اهمیت و توسعه حیطه علم تربیت بدنی و ورزش اهداف آن به رده‌های جمعیتی خاصی محدود نیست، بلکه به تمام رده‌های جمعیتی گسترش یافته است (۹). براساس گزارش سازمان بهداشت جهانی، افزایش فعالیت فیزیکی می‌تواند سبب کاهش هزینه‌های مراقبت‌های بهداشتی و کاهش میزان مرگ‌ومیر شود. برنامه‌های ورزشی می‌توانند با هزینه‌های کم اجرا شوند. به‌نظر می‌رسد پرداختن به آنها و تشویق مردم در این زمینه، راه عاقلانه‌ای برای بهبود سلامت عمومی جامعه باشد (۱۲). وجود افراد معلول و کم‌توان در جامعه قدمتی به بلندای پیدایش بشر دارد و معلولیت شانس برابر برای همه افراد جامعه است. اغلب فرد معلول را ناتوان می‌شمارند، حال آنکه معلولیت فرد لزوماً او را ناتوان نمی‌کند (۴). مسئله عدم تحرک بدنی در افراد جانباز و معلول با توجه به مشکلات جسمی موجود در پیکره وجودی و مشکلات ناشی از محیط و جامعه به گونه دیگر قابل بررسی است. این افراد از یک طرف به دلیل معلولیت جسمی محدودیت حرکتی دارند و از طرف دیگر، نوع معلولیت، آنان را از پرداختن به بعضی از فعالیت‌های ورزشی باز می‌دارد. بنابراین مقوله فعالیت-

های ورزشی برای افراد جانباز و معلول از دو جنبه درمانی که هدف آن تأمین سلامتی است و دیگری پیشگیری از مبتلا شدن به بیماری‌های ثانویه حائز اهمیت است. از این‌رو با توجه به تحولات همه‌جانبه کشور، ضرورت لزوم بازنگری الگوهای رایج مشارکت در فعالیت ورزشی ضروری به‌نظر می‌رسد. اگرچه این بررسی برای کلیه اقشار و گروه‌های اجتماعی یک نیاز اساسی است، چگونگی مشارکت فعالیت ورزشی در میان جانبازان و معلولان اهمیت ویژه‌ای دارد. تعداد جانبازان به دلیل حوادث و وقایع دوران انقلاب و بروز جنگ هشت‌ساله میان ایران و عراق از میزان شایان توجهی برخوردار است. این گروه با توجه به زمینه‌های اعتقادی و اختصاصات منحصربه‌فرد، بازوی توانمند جامعه محسوب می‌شوند و چنانچه کارکردهای مثبت و منفی مشارکت در فعالیت‌های ورزشی برای اقشار جانباز و معلول به‌خوبی معین شود، زمینه‌های لازم برای برنامه‌ریزی و بهره‌وری نحوه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی آنان به‌منظور دستیابی به الگوی مناسب، از جمله موارد مهم در جامعه اسلامی ما محسوب می‌شود. نقش ورزش و فعالیت بدنی به‌عنوان راهبردی که توانایی بالقوه‌ای در یاری رساندن به اهداف سلامتی، اجتماعی و اقتصادی دارد، بسیار حائز اهمیت است (۸). درک و شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش جانبازان و معلولان، این قشر عزیز جامعه، به‌سوی فعالیت‌های ورزشی نیازمند توجه جدی است. از جمله این عوامل می‌توان به وضعیت اجتماعی-اقتصادی اشاره کرد. این موضوع نیز بر کسی پوشیده نیست که جوامع انسانی به طبقات اجتماعی مختلف تقسیم می‌شوند و هر کسی بر حسب برخی معیارهای اقتصادی، تحصیلی، ثروت شخصی و حرفه به طبقه اجتماعی و اقتصادی خاصی تعلق دارد که این طبقات اجتماعی-اقتصادی روی جنبه‌های مختلف زندگی از جمله میزان مشارکت در فعالیت‌های ورزشی تأثیر دارد

تحقیق بتینا و کریستس^۶ (۲۰۰۸) بیانگر رابطه تحصیلات والدین و عدم رابطه وضعیت اقتصادی - اجتماعی با میزان فعالیت بدنی دانش‌آموزان مقاطع راهنمایی و دبیرستان است (۱۴). دالمن و لیوایز^۷ (۲۰۱۰) نیز در بررسی تأثیر وضعیت اجتماعی - اقتصادی بر مشارکت ورزشی دانش‌آموزان بیان کردند محیط خانواده و پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده بر نگرش‌های روانی به‌سوی ورزش‌های گوناگون و توانایی‌های بدنی افراد تأثیر می‌گذارد (۱۷). بوتردیهاژ^۸ و همکاران (۱۵) در تحقیقی بیان کردند که رابطه معناداری بین وضعیت اجتماعی - اقتصادی در سه سطح متوسط (بالا، متوسط و پایین) بر میزان فعالیت بدنی جوانان و نوجوانان اروپایی وجود ندارد (۱۵). همچنین وندن‌دریش^۹ و همکاران (۲۰۱۲) وضعیت اجتماعی - اقتصادی را به‌طور مثبت و معناداری با مشارکت ورزشی و عضویت در باشگاه‌های ورزشی برای هر دو جنس مرد و زن وابسته دانستند (۲۵). سیرا^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۳) نقش وضعیت اجتماعی - اقتصادی را بر میزان فعالیت ورزشی دانش‌آموزان بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که افراد با وضعیت اجتماعی و اقتصادی متوسط و بالا، نسبت به افراد با وضعیت اجتماعی و اقتصادی پایین، بیشتر در فعالیتهای ورزشی شرکت می‌کنند (۲۴). سلیا^{۱۱} و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیق خود به این نکته اشاره کردند که ارتباط مثبت و معناداری بین تحصیلات والدین و انگیزه مشارکت در فعالیتهای ورزشی در جوانان وجود دارد (۱۶). کانترز^{۱۲} و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهش در زمینه مشارکت ورزشی در مدارس بین دانش‌آموزان ۱۴-۱۱ سال در جنوب شرقی ایالت متحده

(۳). در این زمینه تحقیقاتی در خارج و داخل کشور صورت گرفته که به آنها اشاره می‌کنیم. نتایج تحقیق لیزابویت^۱ و همکاران (۲۰۰۲) و وایت و ویلسون^۲ (۲۰۰۲) نشان می‌دهد تفاوت در بین برخی از شاخص‌های طبقات اقتصادی - اجتماعی بالا و پایین، تأثیر چشمگیری بر گرایش مردم به فعالیتهای بدنی و رفتارهای ورزشی دارد (۲۶، ۲۱). از جمله این شاخص‌ها می‌توان به سطح تحصیلات، وضعیت اقتصادی و درآمد اشاره کرد. سطح تحصیلات از جمله عوامل تأثیرگذار بر فعالیتهای ورزشی است. تحقیقات زیادی بر تأثیر چشمگیر این عامل صحنه گذاشته‌اند. اهمیت و لزوم پرداختن به فعالیتهای ورزشی برای افراد تحصیل کرده، روشن‌تر است و آنها با برنامه‌ریزی منظم‌تر به فعالیتهای ورزشی می‌پردازند. افرادی که در طبقات بالای اجتماعی - اقتصادی قرار دارند، از سطوح فعالیت بالاتری نسبت به افراد سایر طبقات برخوردارند (۲۲). نتایج پژوهش آمپوفو بوتانگ^۳ و همکاران (۲۰۰۳) در مورد انتخاب ورزش‌های تفریحی از سوی مالزیایی‌ها نشان داد افراد با تحصیلات بالاتر به تفریح‌های ورزشی اهمیت بیشتری می‌دهند (۱۳). سانتوس^۴ و همکاران (۲۰۰۴) نیز در پژوهش خود بیان کردند نوجوانان از خانواده‌هایی با وضعیت اجتماعی - اقتصادی (شغل و سطح تحصیلات) بالاتر، به‌طور شایان توجهی فعالیتهای ورزشی سازمان‌یافته با شدت متوسط را انتخاب می‌کنند، درحالی‌که سایرین فعالیتهای غیرسازمان‌یافته و کم‌شدت را انجام می‌دهند (۲۳). کریستنسن^۵ و همکاران (۲۰۰۸) به نبود رابطه میان وضعیت اقتصادی - اجتماعی با میزان فعالیت بدنی نوجوانان و کودکان اشاره کردند (۲۰). نتایج

6 . Bettina and Keresztes

7 . Dollman and Lewis

8 . Botrdeaudhuij

9 . Vandendriessche

10 . Seabra

11 . Celia

12 . Kanters

1 . Lisa Boyette

2 . White and Wilson

3 . Ampofo, Boateng

4 . Santos

5 . Kristensen

بیان کردند که بیشتر دانش‌آموزان در ورزش‌های مدرسه شرکت می‌کنند، اما کودکان قشر کم‌درآمد و سیاه‌پوستان، دو گروهی هستند که بیشتر در معرض خطر عدم فعالیت بدنی و نتایج منفی آن قرار دارند (۱۹).

نتایج تحقیق رضانی خلیل‌آبادی (۱۳۷۳) نیز نشان داد تفاوت در بین برخی از شاخص‌های طبقات اقتصادی - اجتماعی بالا و پایین، تأثیر چشمگیری بر گرایش مردم به فعالیت‌های بدنی و رفتارهای ورزشی دارد (۷). آقاعلی - نژاد (۱۳۸۴) نشان داد وضعیت اقتصادی - اجتماعی و خرده‌مقیاس‌های آن مانند میزان درآمد، سطح تحصیلات و نوع مشاغل خانواده با توانایی‌های حرکتی دانش‌آموزان دوره ابتدایی رابطه معناداری ندارد (۱). رحمانی‌نیا و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان «رابطه کم‌وزنی و اضافه وزن با آمادگی جسمانی و وضعیت اجتماعی - اقتصادی دانش‌آموزان» بیان کردند که آمادگی جسمانی دانش‌آموزانی که وضعیت اقتصادی - اجتماعی بهتری داشتند، بهتر بود (۵). نتایج تحقیق رضوی و طاهری (۱۳۸۹) حاکی از آن است که ارتباط معناداری بین میزان مشارکت در ورزش همگانی با وضعیت اقتصادی - اجتماعی، تراکم خانواده، سطح تحصیلات و طبقه اقتصادی در بین شهروندان شهرهای استان مازندران وجود دارد (۶). قدرت‌نما و همکاران (۱۳۹۲) بیان داشتند که بین وضعیت اقتصادی - اجتماعی، درآمد، طبقه اقتصادی و تحصیلات پدر با فعالیت بدنی دانشجویان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و میزان درآمد خانواده و سطح تحصیلات پدر را قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده فعالیت بدنی دانشجویان بیان کردند (۱۰).

نتایج تحقیق اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد که بین وضعیت اقتصادی - اجتماعی با انگیزه مشارکت در ورزش‌های همگانی و تفریحی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و از بین مؤلفه‌های اقتصادی - اجتماعی

به‌ترتیب طبقه اقتصادی، میزان درآمد و تحصیلات والدین پیش‌بینی‌کننده قوی‌تری برای انگیزه مشارکت ورزشی در بین شهروندان بوده است (۲).

با توجه به مطالب ذکرشده، اهمیت و ضرورت فعالیت‌های بدنی و ورزشی در حفظ و سلامت افراد جامعه و به‌خصوص قشر جانبازان و معلولان جامعه مشهود است. همچنین با توجه به اینکه تحقیق کمتری در زمینه وضعیت اقتصادی و اجتماعی جانبازان و معلولان و انگیزه مشارکت آنها در پرداختن به فعالیت‌های ورزشی صورت گرفته، هدف کلی تحقیق حاضر شناسایی رابطه بین وضعیت اقتصادی - اجتماعی و انگیزه مشارکت در بین فعالیت‌های ورزشی جانبازان و معلولان استان چهارمحال و بختیاری بوده و به دنبال اهداف اختصاصی زیر است:

۱. تعیین وضعیت اجتماعی و اقتصادی جانبازان و معلولان استان چهارمحال و بختیاری؛
۲. تعیین انگیزه مشارکت جانبازان و معلولان استان چهارمحال و بختیاری به فعالیت‌های ورزشی؛
۳. تعیین رابطه بین وضعیت اجتماعی - اقتصادی و میزان مشارکت به فعالیت‌های ورزشی در جانبازان و معلولان استان چهارمحال و بختیاری.

روش تحقیق

تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع همبستگی است و اطلاعات به‌صورت میدانی و از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده است. جامعه آماری تحقیق کلیه افراد جانباز و معلول ورزشکار استان چهارمحال و بختیاری است که براساس آمار اداره کل تربیت بدنی ۱۶۰ نفر (۹۵ معلول و ۶۵ جانباز) بودند. به دلیل محدودیت جامعه آماری به روش سرشماری کلیه اعضا به‌عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. به‌منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه وضعیت اقتصادی -

ضریب پایایی پرسشنامه‌ها با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد؛ وضعیت اجتماعی - اقتصادی ($\alpha=0/86$) و انگیزه مشارکت در فعالیت ورزشی ($\alpha=0/81$). پس از توزیع پرسشنامه‌ها، ۱۵۴ پرسشنامه برگشتی قابلیت تجزیه و تحلیل را داشتند. برای تجزیه و تحلیل آماری یافته‌ها از آمار توصیفی و استنباطی، برای تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها از میانگین، انحراف استاندارد، فراوانی و درصد، و برای تجزیه و تحلیل استنباطی یافته‌ها نیز از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد.

نتایج و یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی و استنباطی این تحقیق در جدول‌های زیر آمده است.

اجتماعی قدرت‌نما (۱۳) که شامل چهار مؤلفه میزان درآمد، طبقه اقتصادی، وضعیت مسکن و تحصیلات است، استفاده شد. ۱۵۴ پرسشنامه قابل استفاده دریافت شد. همچنین برای سنجش انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی از پرسشنامه بین‌المللی هونگ یونگ لین (۲۰۱۰) که دارای چهار مؤلفه کسب سلامتی، کنترل وزن، نشاط و لذت و تعامل اجتماعی است، استفاده شد (۱۸). سوالات هر دو پرسشنامه وضعیت اجتماعی - اقتصادی و انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی براساس طیف پنج‌ارزشی لیکرت از کاملاً موافقم (۵) تا کاملاً مخالفم (۱) ارزش‌گذاری شد. برای اطمینان از روایی صوری پرسشنامه‌ها و اندازه‌گیری دقیق مفاهیم مورد نظر، پرسشنامه‌ها بین دوازده نفر از استادان تربیت بدنی توزیع شد و نظرها و پیشنهادهای در ویرایش نهایی لحاظ شد.

جدول ۱. توزیع فراوانی مشارکت‌کنندگان پژوهش بر حسب سن، تأهل، تحصیلات و وضعیت اشتغال

متغیر	فراوانی	درصد
سن	۲۰-۳۰ سال	۲۷/۳
	۳۰-۴۰ سال	۴۱/۶
	۴۰-۵۰ سال	۲۴/۶
	۵۰ سال به بالا	۶/۵
تأهل	مجرد	۲۹/۲
	متأهل	۷۰/۸
سطح تحصیلات	پایین تر از دیپلم	۸/۵
	دیپلم	۵۳/۷
	فوق دیپلم	۱۸/۷
	لیسانس	۱۵/۶
	کارشناسی لیسانس	۳/۵
وضعیت اشتغال	شاغل	۳۷/۶
	غیرشاغل	۶۲/۴

معناداری وجود دارد. بین وضعیت مسکن و انگیزه مشارکت در فعالیتهای ورزشی ارتباط معناداری وجود ندارد.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام در جدول ۳ نشان می‌دهد از بین چهار مؤلفه وضعیت اجتماعی- اقتصادی، میزان درآمد ($\beta = 0.197$) و تحصیلات ($\beta = 0.201$) مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده انگیزه مشارکت در فعالیتهای ورزشی جانبازان و معلولان هستند.

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه تحقیق حاکی از آن است که قسمت اعظم نمونه مورد بررسی در دامنه سنی بین ۲۰ تا ۴۰ سال قرار دارند (۶۸/۹ درصد)، ۷۰/۸ درصد از افراد نمونه متأهل و ۵۳/۷ درصد یعنی بیشتر از نیمی از نمونه تحقیق دارای تحصیلات دیپلم هستند. همچنین ۶۲/۴ درصد افراد غیرشاغل‌اند.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بین وضعیت اجتماعی- اقتصادی و انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد ($P=0.01$, $r=0.226$). همچنین بین میزان درآمد، طبقه اقتصادی و تحصیلات و انگیزه مشارکت ارتباط مستقیم و

جدول ۲. بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش

متغیر	انگیزه مشارکت	کسب سلامتی	کنترل وزن	نشاط و لذت	تعامل اجتماعی
وضعیت اجتماعی اقتصادی	**۰/۲۲۶	**۰/۳۶۸	**۰/۱۹۵	**۰/۴۳۹	**۰/۳۶۲
میزان درآمد	**۰/۲۴۱	**۰/۳۱۸	**۰/۳۱۳	**۰/۴۳۲	**۰/۲۹۱
طبقه اقتصادی	*۰/۱۴۹	**۰/۳۶۳	**۰/۱۵۱	**۰/۳۵۲	**۰/۳۴۳
وضعیت مسکن	۰/۰۹۴	۰/۰۷۱	**۰/۱۳۵	*۰/۲۴۱	۰/۱۶۵
تحصیلات	**۰/۳۳۹	**۰/۲۵۹	**۰/۱۵۶	**۰/۱۶۱	**۰/۳۰۱

**رابطه در سطح ۰/۰۱ معنادار است، *رابطه در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

جدول ۳. نتیجه تحلیل رگرسیون چندگانه بین مؤلفه‌های وضعیت اجتماعی- اقتصادی و انگیزه مشارکت در فعالیتهای ورزشی به روش گام به گام

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	B	β	t	p
انگیزه مشارکت در فعالیتهای ورزشی	ضریب ثابت	۱۴/۲۶۱	-	۱/۵۲	۰/۱۴۵
	میزان درآمد	۷/۹۲۳	۰/۱۹۷	۲/۹۶	۰/۰۰۲
	تحصیلات	۶/۴۴	۰/۲۰۱	۲/۶۴	۰/۰۰۶

بحث و نتیجه‌گیری

تغییر و تحولات جهانی در مقوله‌های زندگی معاصر، تربیت بدنی و ورزش را از ضروریاتی ساخته است که دوری از آن اجتناب‌ناپذیر به‌نظر می‌رسد. اهداف تربیت بدنی و ورزش با تجارب و علایق افراد در ارتباطند و مقاصد و جهت برنامه‌ها را تعیین می‌کنند و با توجه به اهمیت و توسعه حیطه علم تربیت بدنی و ورزش، اهداف آن محدود به رده‌های جمعیتی خاصی نیست، بلکه به تمام رده‌های جمعیتی گسترش یافته است. مسئله عدم تحرک بدنی در افراد جانباز و معلول با توجه به مشکلات جسمی موجود در پیکره وجودی و مشکلات ناشی از محیط و جامعه به گونه دیگر قابل بررسی است. این افراد از یک طرف دارای محدودیت حرکتی به دلیل معلولیت جسمی‌اند و از طرف دیگر، نوع معلولیت، آنان را از پرداختن به بعضی از فعالیت‌های ورزشی باز می‌دارد. بنابراین مقوله فعالیت‌های ورزشی برای افراد جانباز و معلول از دو جنبه درمانی که هدف آن تأمین سلامتی است و دیگری پیشگیری از مبتلا شدن به بیماری‌های ثانویه حائز اهمیت است.

درک و شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش جانبازان و معلولان، این قشر عزیز جامعه، به‌سوی فعالیت‌های ورزشی نیازمند توجه جدی است. از جمله این عوامل می‌توان به وضعیت اقتصادی - اجتماعی اشاره کرد. بر کسی پوشیده نیست که جوامع انسانی به طبقات اجتماعی مختلف تقسیم می‌شوند و هر کسی بر حسب برخی معیارهای اقتصادی، تحصیلی، ثروت شخصی و حرفه به طبقه اجتماعی و اقتصادی خاصی تعلق دارد که این طبقات اجتماعی - اقتصادی بر جنبه‌های مختلف زندگی از جمله میزان مشارکت در فعالیت‌های ورزشی تأثیر دارد. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که ارتباط مثبت و معناداری بین وضعیت اجتماعی - اقتصادی و مشارکت در فعالیت‌های

ورزشی جانبازان و معلولان وجود دارد که با نتایج تحقیق سیرا و همکاران (۲۰۱۳)، وندن‌دریش و همکاران (۲۰۱۲)، رضوی و طاهری (۱۳۸۹)، قدرت‌نما و همکاران (۱۳۹۲) و اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد (۲۴، ۲۵، ۶، ۱۰، ۱) و با نتایج پژوهش بوتودیهاژ و همکاران (۲۰۱۱)، کریستسن و همکاران (۲۰۰۸)، بتنیا و کریستس (۲۰۰۸) و آقا علی‌نژاد (۱۳۸۴) مغایر است (۱۵، ۲۰، ۱۴، ۱). به‌نظر می‌رسد یکی از دلایل اختلاف پژوهش‌های ذکرشده با نتایج پژوهش حاضر، سن آزمودنی‌ها باشد. چهار تحقیق ذکرشده که نتایج آنها با نتایج تحقیق حاضر ناهمخوانی دارند، روی نوجوانان و دانش‌آموزان صورت گرفتند، درحالی‌که در تحقیق حاضر دامنه سنی جانبازان و معلولان از ۲۰ سال به بالاست و نزدیک به دوسوم آنها در دامنه سنی ۳۰ تا ۵۰ سال قرار دارند و این احتمال وجود دارد که به‌دلیل بالاتر بودن سن و تحصیلات جانبازان و معلولان در این تحقیق نسبت به نوجوانان و دانش‌آموزان، آگاهی و نگرش آنها نسبت به مسائل جامعه بیشتر است. همچنین به‌نظر می‌رسد این قشر از جامعه (جانبازان و معلولان)، به‌دلیل اینکه یک یا چند عضو بدن خود را از دست داده یا دارای نواقص هستند، بیشتر اهمیت سلامتی خود را درک می‌کنند، بنابراین وضعیت اقتصادی - اجتماعی خود را عامل مؤثرتری برای شرکت در ورزش می‌دانند. همچنین نتایج نشان داد که رابطه مستقیم و معناداری بین سطح تحصیلات، درآمد و طبقه اقتصادی با مشارکت در فعالیت‌های ورزشی وجود دارد که با نتایج پژوهش ناکب (۲۰۰۲)، رضوی و طاهری (۱۳۸۹)، قدرت‌نما و همکاران (۱۳۹۲)، اسلامی و همکاران (۱۳۹۲)، سیلیا مارکن و همکاران (۲۰۱۳)، سانتوس و همکاران (۲۰۰۴) در یک راستا قرار دارند (۲۳، ۲۲، ۱۶، ۱۰، ۶، ۲) و با نتایج تحقیق بتنیا و کریستس (۲۰۰۸) و آقا علی‌نژاد (۱۳۸۴)

مغایر است (۱۴، ۱). در مورد تحصیلات و عدم ناهمخوانی نتایج تحقیق حاضر با دو تحقیق ذکرشده، به نظر می‌رسد که بالاتر بودن میزان سطح تحصیلات جانبازان و معلولان در تحقیق حاضر نسبت به جامعه آماری تحقیق آقاعلی-نژاد و بتنیا و کریستس یکی از دلایل ناهمخوانی این نتیجه باشد. با توجه به نتایج تحقیقات انجام‌گرفته، می‌توان گفت که افراد با سطح تحصیلات بالاتر، به‌طور منظم‌تری به ورزش و فعالیت‌های بدنی می‌پردازند که دلیل آن نیز داشتن آگاهی بیشتر در مورد فواید ورزش و فعالیت بدنی است. بنابراین می‌توان با افزایش و بالا بردن سطح آگاهی و اطلاعات جانبازان و معلولان در مورد فواید ورزش که یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت در فعالیت‌های ورزشی است، آنها را بیشتر در این زمینه تشویق و یاری کرد. علاوه بر این نتایج آزمون رگرسیون در این پژوهش نشان داد که به‌ترتیب سطح تحصیلات و میزان درآمد، پیش‌بینی‌کننده‌های قوی‌تری برای انگیزه مشارکت در فعالیت‌های ورزشی برای جانبازان و معلولان هستند. این نتیجه با نتایج تحقیق قدرت‌نما و همکاران (۱۳۹۲) همراستاست (۱۰) و با نتایج تحقیق اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) مغایر است (۲). اسلامی و همکاران، شهروندان شهرهای استان مازندران را بررسی کردند و به‌ترتیب طبقه اقتصادی، میزان درآمد و تحصیلات را پیش‌بینی‌کننده قوی برای مشارکت در فعالیت ورزشی بیان کردند. با توجه به اینکه در جامعه آماری شهروندان همه گروه‌های جامعه با وضعیت‌های اجتماعی-اقتصادی و طبقات اجتماعی، میزان درآمدها و نگرش‌های متفاوت می‌توانند حضور داشته باشند، نسبت به تحقیق حاضر که فقط روی قشر جانبازان و معلولان انجام گرفت، شاید یکی از دلایل این ناهمخوانی باشد. همچنین اهمیت و لزوم پرداختن به فعالیت‌های ورزشی برای افراد تحصیل‌کرده،

روشن‌تر است و آنها با برنامه‌ریزی منظم‌تر به ورزش کردن می‌پردازند. درحالی‌که افراد با تحصیلات کمتر و اغلب متعلق به طبقات پایین جامعه، به‌طور معمول رابطه ابزاری با بدن خود دارند، یعنی بدن آنها ابزاری برای کار کردن و نان درآوردن است. این امر را می‌توان در فرهنگ سلامت و بهداشتی آنان نیز مشاهده کرد. از جمله می‌توان به کم‌توجهی به سبک زندگی فعال و غذا خوردن ناسالم اشاره کرد.

برای اینکه افراد جانباز و معلول در جریان اصلی زندگی قرار گیرند، باید همانند افراد سالم از همه امکانات آموزشی، تفریحی و ورزشی بهره‌جویند و شاید مشارکت در فعالیت‌های ورزشی بتواند یکی از بهترین نقش‌ها را در این زمینه ایفا کند. از طریق ارتباطات ورزشی، فاصله اجتماعی بین افراد سالم و افراد معلول کمتر شده و بدین ترتیب فرصت‌های لازم برای ابراز توانایی‌ها و ویژگی‌های مثبت و کارا، به‌خصوص در ارتباط با جامعه ایجاد می‌شود. ازاین‌رو، براساس نتایج و تصویر به‌دست‌آمده از مشارکت در فعالیت‌های ورزشی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی جامعه مورد مطالعه، لزوم تدوین برنامه جدید و تجدید نظر و بازنگری در برنامه‌های جاری به‌منظور هماهنگی مشخص می‌شود. همچنین با توجه به حساسیت‌های خاص قشر مورد مطالعه، باید مشارکت در فعالیت‌های ورزشی این گروه را بسیار بااهمیت و جدی تلقی کرد و این نکته را در نظر داشت که عدم توجه به آن عواقب فرهنگی-اجتماعی و انتقادی شایان توجهی را در بر خواهد داشت. ازاین‌رو پیشنهاد می‌شود علاوه بر فراهم کردن امکانات ورزشی، کلاس‌های آموزشی نیز به‌منظور افزایش درک تأثیرات مثبت شرکت در فعالیت ورزشی برای جانبازان و معلولان برگزار شود.

منابع و مآخذ

۱. آقاعلی‌نژاد، حمید؛ رجبی، حمید؛ صدیق، رحمت‌اله؛ امیرزاده، فرزانه. (۱۳۸۴). «ارتباط میزان فعالیت بدنی، آمادگی جسمانی و ترکیب بدنی با وضعیت اقتصادی - اجتماعی دانش‌آموزان دختر ۱۷-۱۵ ساله تهران». نشریه علوم حرکتی و ورزش، ش ۶، ص ۱۴-۱.
۲. اسلامی، ایوب؛ محمودی، احمد؛ خبیری، محمد؛ نجفیان رضوی، سید مهدی. (۱۳۹۲). «نقش وضعیت اجتماعی - اقتصادی در انگیزه مشارکت شهروندان به ورزش‌های همگانی - تفریحی». پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۲، ش ۳، ص ۱۰۴-۸۹.
۳. انورالخولی، امین. (۱۳۸۱). «ورزش و جامعه». ترجمه حمیدرضا شیخی. تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ص ۳۹.
۴. پورسلطانی، حسین. (۱۳۸۲). «رابطه بین فعالیت‌های ورزشی و سلامت عمومی جانبازان و معلولین جسمی - حرکتی ورزشکار ایرانی». مجله پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، ش ۲، ص ۱۷-۱۰.
۵. رحمانی‌نیا، فرهاد؛ دانشمندی، حسن؛ تقی‌پور، امیر. (۱۳۸۸). «رابطه کم وزنی و اضافه وزن با آمادگی جسمانی و وضعیت اجتماعی - اقتصادی دانش‌آموزان». نشریه علوم زیستی ورزشی، ش ۳، ص ۱۴۴-۱۲۷.
۶. رضوی، محمدحسین؛ اشکوه طاهری، رضا. (۱۳۸۹). «بررسی وضعیت اجتماعی - اقتصادی افراد شرکت‌کننده در فعالیت‌های ورزشی همگانی استان مازندران». نشریه مدیریت ورزشی، ش ۵، ص ۳۴-۲۱.
۷. رمضانی خلیل‌آبادی، غلامرضا. (۱۳۷۳). «بررسی انگیزه افراد شرکت‌کننده در فعالیت‌های ورزش همگانی شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران، ص ۱۴۸-۱۲۱.
۸. سیدعامری، میر حسین؛ قربانبردی، محمد آلق. (۱۳۹۱). «تبیین راهکارهای جذب و افزایش مشارکت شهروندان در برنامه‌های ورزش همگانی و تفریحی». پژوهش‌های مدیریت ورزشی و علوم حرکتی، سال دوم، ش ۴، ص ۳۴-۲۳.
۹. فتحی، سروش. (۱۳۸۸). «تبیین جامعه‌شناختی مشارکت ورزشی دانشجویان». پژوهشنامه علوم اجتماعی، ش ۴، ص ۱۷۳-۱۴۶.
۱۰. قدرت‌نما، اکبر؛ حیدری‌نژاد، صدیقه؛ داوودی، ایران. (۱۳۹۲). «رابطه وضعیت اقتصادی - اجتماعی با میزان فعالیت بدنی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز». نشریه مدیریت ورزشی، ش ۱۶، ص ۲۰-۵.
۱۱. کیانی، مجید؛ شیروانی، طهماسب؛ قنبری، هادی؛ کیانی، سیاوش. (۱۳۹۱). «تعیین جایگاه فعالیت ورزشی در نحوه گذراندن اوقات فراغت جانبازان و معلولین». طب جانباز، سال پنجم، ش ۱۸، ص ۳۴-۲۶.
۱۲. مرتضایی، لیلا و اندام، رضا. (۱۳۹۳). «بررسی روایی و پایایی پرسشنامه انگیزه‌های مشارکت زنان در ورزش‌های تفریحی آبی». پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال دوم، ش ۴، ص ۲۲.
13. Ampofo Boateng, K., Yen, M., Barnabas, V. (2003). "The influence of demographic variables on factors that constrain recreational spo participation in Malaysia". Annals of Leisure Research, 6(4), pp: 362-372.

14. Bettina, F., Noemi Kereszte, P. (2008). "Sociodemographic and socio – economic variations in leisure time physical activity in a sample of Hungarian youth". *Journal of Public Health*, 53, pp: 306-310.
15. Botrdeaudhuij, C., Simon, F., De Meester, F., Van Lenthe, H., Spittaels, N., Lien, F., Mercken, L., Moore, L. (2011). "Are physical activity interventions equally effective in adolescents of low and high socio – economic status (SES): results from the European teenage project". *Journal of Health Education Research*, 26(1), pp: 119-130.
16. Celia, M., Gimeno, F., Gomez, C., Saenz, A., Gutierrez, H. (2013). "Socioeconomic status, parental support, motivation and self-confidence in youth competitive sport". *Social and Behavioral Sciences*, 82, pp: 750 – 754.
17. Dollman, J., Lewis, R. (2010). "The impact of socioeconomic position on sport participation among South Australian youth". *Journal of Science and Medicine in Sport*, 1, pp: 318-322.
18. Hung-Yung, L. (2010). "The study of exercise participation motivation and the relationship among service quality, customer satisfaction, and customer loyalty at selected fitness health clubs in Taipei city, Taiwan". ProQuest, UMI Dissertation Publishing, United State of America, Michigan, pp: 82- 99.
19. Kanters, M. A., Jason, N. B., Michael, B. E., Jonathan, M. C., Myron, F. F. (2013). "School sport participation under two school sport policies: Comparisons by race/ethnicity, gender, and socioeconomic status". *Journal of The Society of Behavioral Medicine*, 45, pp: 113-121.
20. Kristensen, P. L., Korsholm, L., Moller, N. C., Wedderkopp, N., Andersen, L. B., Froberg, K. (2008). "Sources of variation in habitual physical activity of children and adolescents the European youth heart study". *Journal of Medicine and Science in Sports*, 18(3), pp: 298-308.
21. Lisaboyette, w., Lioyd, A., Boyette, J., Watkins, E., Lori, F., Sandra, B., Dunbar, L., Brando, J. (2002). "Personal characteristics that influence exercise behavior of older adults". *Journal of Rehabilitation Research and Development*, 39(1), pp: 95-103.
22. Nakeeb, Y., Duncan, M., Lorayne, W., Alan, N. (2002). "The impact of socio – economic status on the physical activity levels of British Secondary school children". *Physical Education and Sport Pedagogy*, 7(1), pp: 30-44.
23. Santos, M. P., Carlos, E., Jorge, M. (2004). "The relationship between socioeconomic status and adolescents' organized and none organized physical activities". *Pediatric Exercise Science*, 16, pp: 210- 218.
24. Seabra, A., Mendonc, D., Maia, J., Welk, G., Brustad, R., Fonseca, A. M., Seabra, A. F. (2013). "Gender, weight status and socioeconomic differences in psychosocial correlates of physical activity in schoolchildren". *Journal of Science and Medicine in Sport*, 16, pp: 320– 326.
25. Vandendriessche, J. B., Vandorpe, B. F., Vaeyens, R., Malina, R. M., Lefevre, J., Lenoir, M., Philippaerts, R. M. (2012). "Variation in sport participation, fitness and motor

- coordination with socioeconomic status among Flemish children". *Pediatric Exercise Science*, 24, pp: 113-12.
26. White, P., Wilson, B. (2002). "Distinctions in the stands: An investigation of Bourdieu's habitus socioeconomic status and sport spectator ship in Canada". *International Review for the Sociology of Sport*, 37(1), pp: 5-16.